

DALAMAN HAVALİMANI KABUL EDİLEMİYEN YOLCU BEKLEME ALANI ZİYARETİ RAPORU

Rapor No:

2024/8

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulu'nun 8/2/2024 tarih ve 2024/124 sayılı kararıyla oy birliği ile kabul edilmiştir.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	ii
KISALTMALAR.....	iii
I. GİRİŞ	1
II. TESPİT, GÖZLEM VE GÖRÜŞMELER	3
III. TAVSİYELER	7
A. Terminal İşletmecisine (YDA İnşaat, Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü) Yönelik Tavsiyeler.....	7
B. Alan İdaresine Yönelik Tavsiye	9

KISALTMALAR

- AİHM** : Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
- AİÖK** : Avrupa İşkencenin ve İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Ceza veya Muamelenin Önlenmesi Komitesi
- CCTV** : Closed Circuit Television - Kapalı Devre Televizyon Sistemi
- OPCAT** : İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol
- para.** : Paragraf
- TIHEK** : Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu
- UÖM** : Ulusal Önleme Mekanizması
- YUKK** : Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

I. GİRİŞ

1. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TIHEK); 20/4/2016 tarihli ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu ile insan onurunu temel alarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi ile bu ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmek üzere kurulmuştur.

2. Türkiye, 14/9/2005 tarihinde İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol'ü (OPCAT) imzalamıştır. 2011 yılında onaylanarak yürürlüğe giren ve Türkiye açısından bağlayıcılık kazanan OPCAT'in 1'inci maddesine göre Protokolün amacı: *“Bağımsız uluslararası ve ulusal organların, işkence ve diğer zalimane, gayriinsanî veya küçültücü muamele veya cezayı önlemek için, kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakıldığı yerlere düzenli ziyaretlerde bulunacağı bir sistem kurmaktır.”*

3. 6701 sayılı Kanun'un 9'uncu maddesinin birinci fıkrasının (1) bendi uyarınca OPCAT hükümleri çerçevesinde UÖM olarak görev yapmak Kurumun görevleri arasında yer almaktadır. Mezkur Kanun'un 2'nci maddesinin birinci fıkrasının (k) bendine göre Ulusal Önleme Mekanizması (UÖM): *“İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol hükümleri çerçevesinde kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakıldığı yerlere düzenli ziyaretler yapmak üzere oluşturulan sistemi”* ifade etmektedir.

4. Kişilerin özgürlüğünden yoksun bırakıldığı yerlerden birisi olan kabul edilemeyen yolcu bekleme alanları dayanağını 11/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'ndan (YUKK) almaktadır. YUKK'un 7'nci maddesine göre; *“(1) Aşağıdaki yabancılar, kabul edilemeyen yolcu kapsamına alınır ve Türkiye'ye girişlerine izin verilmeyerek geri çevrilir: a) Pasaportu, pasaport yerine geçen belgesi, vizesi veya ikamet ya da çalışma izni olmayanlar ile bu belgeleri veya izinleri hileli yollarla edindiği veya sahte olduğu anlaşılanlar, b) Vize, vize muafiyeti veya ikamet izin süresinin bitiminden itibaren en az altmış gün süreli pasaport veya pasaport yerine geçen belgesi olmayanlar, c) 15 inci maddenin ikinci fıkrası saklı kalmak kaydıyla, vize muafiyeti kapsamında olsalar dahi, 15 inci maddenin birinci fıkrasında sayılan yabancılar. (2) Bu maddeyle ilgili olarak yapılan işlemler, geri çevrilen yabancılarla tebliğ edilir. Tebligatta, yabancıların karara karşı itiraz haklarını etkin*

şekilde nasıl kullanabilecekleri ve bu süreçteki diğer yasal hak ve yükümlülükleri de yer alır.

(3) Bu madde kapsamındaki yabancılar, işlemleri sonuçlanıncaya kadar sınır kapılarında kendileri için belirlenen alanlarda bekletilir.”

5. 6701 sayılı Kanun’un 9’uncu maddesinin birinci fıkrasının (j) bendinde, Kurumun özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin buldukları yerlere haberli veya habersiz düzenli ziyaretler gerçekleştirmek görevi ve yetkisini haiz olduğu ifade edilmiştir. Bu kapsamda havalimanlarında kabul edilemeyen yolcuların¹ tutulduğu kabul edilemeyen yolcu bekleme alanlarına ziyaret düzenlemek TIHEK’in görev ve yetki alanı kapsamındadır.

6. Anılan görevin icrası kapsamında, 6/3/2023 tarihinde Dalaman Havalimanı Kabul Edilemeyen Yolcu Bekleme Alanına² **habersiz** bir ziyaret gerçekleştirilmiştir. Ziyaret Heyetinde İnsan Hakları ve Eşitlik Uzmanı ..., İnsan Hakları ve Eşitlik Uzman Yardımcıları ... ile talep üzerine görevlendirilen Hekim ... ve Psikolog ... yer almıştır.

7. Ziyaret, Dalaman Havalimanı Mülki İdare Amiri ve Vali Yardımcısı ... ile yapılan ön görüşmeyle başlamıştır. Görüşmede, TIHEK’in UÖM kapsamındaki görev ve yetkileri, ziyaretin amacı ve yöntemi hakkında bilgilendirme yapılmış, İdareden Alanın işleyişi, mevcut durumu, personel ve kabul edilemeyen yolcular ile uluslararası koruma başvurusunda bulunan yolcular hakkında genel bilgiler alınmıştır. Görüşmenin ardından kabul edilemeyen ve uluslararası koruma başvurusunda bulunan yolcuların, Alanda tutulma süreleri boyunca kaldıkları yolcu bekleme odaları yerinde incelenmiş, görevli personelle görüşülerek ilgili kayıt ve dosyalar kontrol edilmiştir. İncelemelerin ardından Alan İdaresi ile son görüşme toplantısı yapılmış; ziyaret sonrası hazırlanacak raporun Alan İdaresi ve diğer ilgili makamlar ile paylaşılarak tavsiyelerin Kurumumuz tarafından takip edileceği ve takip ziyareti yapılabileceği bilgisi verilmiş; ilgili bilgi ve belgeler alınarak ziyaret tamamlanmıştır.

8. Bu rapor, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulunun 9/1/2023 tarihli ve 2023/3 sayılı Kurul kararı ile Başkanlık Makamınının 1/3/2023 tarihli ve 20116 sayılı olurlarına istinaden Dalaman Havalimanı Kabul Edilemeyen Yolcu Bekleme Alanına 6/3/2023 tarihinde

¹ YUKK’un 3’ncü maddesinin (y) bendine göre: “Kabul edilemeyen yolcu: Ülkeye giriş yapabilmek veya ülkeden transit geçebilmek için sınır kapılarına gelen ancak mevzuatta aranan koşulları taşımadığından ülkeye girişine veya ülkeden transit geçişine izin verilmeyen kişiyi ifade eder.” Hava Yolu Taşıyıcılarının Yükümlülüklerine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’in 4’üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendine göre: “Kabul edilemeyen yolcu; ülkeye giriş yapabilmek veya ülkeden transit geçebilmek için sınır kapılarına gelen ancak mevzuatta aranan koşulları taşımadığından ülkeye girişine ya da ülkeden transit geçişine izin verilmeyen kişiyi ifade eder.” YUKK söz konusu yolculara ilişkin özel düzenlemelere yer veren kanun olduğundan bu raporda YUKK’ta yer alan “kabul edilemeyen yolcu” ifadesi tercih edilmiştir.

² Bundan sonra kısaca Alan olarak ifade edilecektir.

gerçekleştirilen ziyaret neticesinde edinilen tespit, gözlem ve şikâyetlerin ulusal ve uluslararası normlar bağlamında değerlendirilmesini ihtiva etmektedir.

II. TESPİT, GÖZLEM VE GÖRÜŞMELER

9. Dalaman Havalimanı Mülki İdare Amirliğine bağlı olan Alan, Dalaman Havalimanı Dış Hatlar Terminalinde 5/7/2018 tarihinden bu yana faaliyet göstermektedir. Alanda Göç İdaresi Başkanlığı'nın yapılanmasının bulunmadığı belirtilmiştir.

10. Dalaman Havalimanı'nda yer hizmeti³ YDA İnşaat, Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü tarafından sunulmaktadır. Kabul edilemeyen yolcu olarak değerlendirilen yolcunun ulaşımını sağladığı havayolu şirketi ile yer hizmeti sunan kuruluş, bu yolcunun tutulma koşullarından sorumludur ve tutulma süresi boyunca gerekli hizmeti sağlamakla mükelleftir.⁴

11. Havalimanında bulunan Pasaport Kontrol Noktalarında geçerli bir seyahat belgesine sahip olmama, hakkında Türkiye'ye giriş yasağı bulunması, pasaport süresinin yetersiz olması gibi ülkeye kabul edilmeme nedenlerinden herhangi birinin tespit edilmesi halinde gelen yolcunun, görevli polis memuru tarafından Havalimanı Çalışma Grup Başkanlığına yönlendirildiği, burada ülkeye neden kabul edilemeyeceği ile bu süreçteki diğer yasal hak ve yükümlülüklerinin kendisine tebliğ edildiği, daha sonra parmak izi kaydı alınarak kimlik bilgileri, geldiği ülke ve taşıyıcı hava yolu firmasının belirlendiği öğrenilmiştir. Bu aşamada Kabul Edilemeyen Yolcu Formu ve Bilgi Formu düzenlenerek bir nüshasının yolcuya verildiği belirtilmiştir. Akabinde yolcunun üst ve eşya aramasının yapılarak tutanak altına alındığı, arama işleminin yabancının cinsiyeti dikkate alınarak kadın ya da erkek güvenlik görevlileri tarafından yapıldığı bilgisi edinilmiştir.

12. İlgili mevzuata⁵ göre kabul edilmeyen yolcuların geri götürülmesinden taşıyıcı havayolu firması sorumludur. Bu kapsamda, ilgili yolcuların bilgilerinin taşıyıcı havayolu firmasına bildirildiği ve dönüş planlamasının firma tarafından yapıldığı belirtilmiştir. Bu süre

³ Havalimanları/Havaalanları Yer Hizmetleri Yönetmeliği'nin "Tanımlar" başlıklı 4'üncü maddesinin ilgili kısmı şöyledir: "(1) Bu Yönetmelik'te geçen... ü) Yer hizmetleri kuruluşu: Havalimanlarında/havaalanlarında yer hizmetleri yapmak üzere çalışma ruhsatı alan veya yetkilendirilen kamu ya da özel tüzel kişiliği statüsündeki kuruluşları, ... ifade eder."

⁴ Havalimanları/Havaalanları Yer Hizmetleri Yönetmeliği'nin "Sorumluluk" başlıklı 6'ncı maddesinin birinci fıkrası şöyledir: "Bu Yönetmelikte yer alan hükümleri yerine getirmekten havalimanı/havaalanı işletmecileri, yer hizmetleri kuruluşları ile hava taşıyıcıları sorumludur."

⁵ Hava Yolu Taşıyıcılarının Yükümlülüklerine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 5'inci maddesinin ikinci fıkrasının (b) bendi: "Taşıyıcılar, kabul edilmeyen yolcuların geri götürülmesinden, gönderilene kadar beslenme, konaklama ve sağlık giderlerinin karşılanmasından sorumludur."

zarfında yolcunun, uluslararası bir bölge niteliğinde olan Kabul Edilemeyen Yolcu Bekleme Alanına alınarak buradaki Bekleme Salonunda tutulduğu öğrenilmiştir.

13. Bekleme Salonunda bir mülakat odası, kadın yolcular için bir bekleme odası ve erkek yolcular için ayrı bir bekleme odası yer almaktadır. Yolcuların tutulabileceği başka bir alan bulunmamaktadır. Mevcut alan 4 kişi kapasiteli olduğundan, yolcu sayısında yoğunluk yaşanmaması adına işlemlerin hızlıca tamamlanarak kabul edilemeyen yolcuların genellikle geldiği ülkeye veya yolcunun rızası doğrultusunda kabul edilebileceği üçüncü bir ülkeye⁶ geri gönderildiği belirtilmiştir.

14. Erkek ve kadın bekleme odalarının büyüklüğü 20’şer metrekaredir.⁷

15. Odalar incelendiğinde; oda içerisinde ayrılmış bir bölümde bir adet lavabo, bir tuvalet ve bir banyonun bulunduğu, geri kalan diğer alanda ise iki adet yatak, bir adet kanep, yeteri sayıda battaniye ile yabancıların eşyalarını koymaları için iki adet küçük raflı dolabın olduğu görülmüştür.

16. 2022 yılı başından ziyaret tarihi olan 6/3/2023’e kadar olan yaklaşık on beş aylık süre içinde, Alanda 30 farklı uyruktan 73 yolcunun kabul edilemeyen yolcu olarak tutulduğu ifade edilmiştir. Bu yolculardan 31’i kadın, 42’si erkektir.

17. 2022 yılında ülkeye girişine izin verilmeyen kabul edilemeyen yolcular arasında 0-10 yaş arasında 3, 11-17 yaş arasında 6 çocuğun bulunduğu bilgisi edinilmiştir. Bununla birlikte yolcular için ayrılan odalarda bebek alt değiştirme ve bebek emzirme alanının bulunmadığı, çocuklar için oyun alanının tahsis edilmediği ve oyuncak temin edilmediği tespit edilmiştir.

18. Ziyaret tarihinde Bekleme Salonunda kabul edilemeyen yolcu bulunmadığı görülmüş, turizm sezonunda olunmadığından Kabul Edilemeyen Yolcu Bekleme Alanının yoğun olmadığı, bu Alanda son olarak 2023 yılı Şubat ayında İngiltere uyruklu bir yolcunun kaldığı ifade edilmiştir.

19. Alan İdaresi tarafından Kabul Edilemeyen Yolcu Bekleme Alanına kabul işlemleri tamamlanan her yolcuya, mevsim şartlarına uygun olarak temiz battaniye, nevresim, yastık vb. malzemelerin verildiği, kabul edilemeyen yolcu Alandan çıkış yaptıktan sonra çarşaf ve

⁶ Hava Yolu Taşıyıcılarının Yükümlülüklerine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’in 5’inci maddesinin ikinci fıkrasının (a) bendi: “Yolcuyu getiren taşıyıcı, yolcunun geldiği ülkeye veya yolcunun rızası doğrultusunda kabul edilebileceği üçüncü bir ülkeye gönderilmesiyle ilgili işlemleri derhal başlatır ve en geç üç gün içinde sonuçlandırır.”

⁷ Ziyaret esnasında Bekleme Salonunda yer alan odaların büyüklüğü mesafe ölçer cihazı ile ölçülmüştür.

nevresimler değiştirilerek yıkamaya gönderildiği ifade edilmiştir. Ancak ziyaret esnasında odalarda bulunan yatak ve nevresimlerin kirli ve lekeli olduğu görülmüştür.

20. Bekleme Salonunda yer alan oda ve koridorların bakım ve temizliğinden terminal işletmecisi YDA İnşaat, Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi Genel Müdürlüğünün sorumlu olduğu, görevli personel tarafından temizliğin bekleme salonuna yolcu alınmadan önce ve yolcunun ayrılmasının ardından yapıldığı bilgisi edinilmiştir. Ziyaret esnasında odaların ve banyoların temiz olduğu ancak kişisel hijyen malzemelerinin banyoda mevcut olmadığı görülmüştür.

21. Bekleme Salonunda ısıtma ve soğutma, merkezi havalandırma sistemi ile sağlanmaktadır. Merkezi havalandırma sisteminin kalan yolcunun talebine göre personel tarafından ayarlanabilir olduğu görülmüştür.

22. Aydınlatma, floresan lamba panelleriyle sağlanmaktadır. Bekleme Salonunda odalarda ve koridorda pencere bulunmadığı, bu sebeple Salonun doğal ışık almadığı, yalnızca yapay aydınlatmanın olduğu gözlemlenmiştir.

23. Alanda tutulmakta olan yolcular, Bekleme Salonunun Kabul Edilemeyen Yolcu Bekleme Alanı içerisinde bulunması nedeniyle havalimanı içerisinde serbestçe dolaşma imkânına sahip değildir. Yolcular, talep etmeleri halinde bir güvenlik görevlisi ya da polis gözetiminde Bekleme Salonunda bulunan koridora çıkabilmektedir. Ancak bu koridorun da gün ışığı almadığı gözlemlenmiştir.

24. Bekleme odalarında ve odaların içerisinde bulunan banyoda engelli bireylerin kullanımına uygun tutunma barı ve acil çağrı butonu yer almamaktadır.

25. Alanda sıcak suya erişimi sağlayacak sistemin kurulmaması nedeniyle sıcak suya erişim imkânı bulunmadığı görülmüş ve kabul edilemeyen yolcuların duş ihtiyaçlarının soğuk suyla giderilmeye çalışıldığı öğrenilmiştir.

26. Bekleme Salonunda bulunan yolcuların yemek ve içme suyu ihtiyacı, yolcuyu Türkiye'ye getiren havayolu firması tarafından ücretsiz olarak karşılanmaktadır. Yolculara günde üç öğün yemek ve sınırsız içme suyu verildiği, özel beslenme ihtiyacı olan yolcular için ihtiyaca uygun yemeklerin sağlanmakta olduğu, yolcuların kantin veya markete erişim olanağının bulunmadığı ancak herhangi bir ihtiyaçları olduğunda taşıyıcı havayolu firması tarafından ihtiyaçlarının ücretsiz olarak karşılandığı bilgisi edinilmiştir.

27. Acil tıbbî müdahale gereken durumlarda Bekleme Salonunda bulunan yolcuya ilk müdahalenin, Havalimanı içinde yer alan Portklinik doktoru tarafından yapıldığı, yolcunun hastaneye götürülmesi gerekirse polis memuru eşliğinde tedavisi yapılmak üzere hastaneye

sevkinin sağlandığı, yolcuların ilaç kullanmaları gerektiğinde ise doktor talimatına göre ilacın güvenlik görevlisi nezaretinde verildiği belirtilmiştir.

28. Yolcuların bagajları Bekleme Salonunun koridorunda tutulmakta olup güvenlik sebebiyle yolcuların yanına verilmemektedir. Yolcuların bagajlarından herhangi bir eşyaya ihtiyaçları olması halinde güvenlik görevlisi eşliğinde alabildikleri ifade edilmiştir.

29. Kabul edilemeyen yolcuların, Bekleme Salonunda buldukları süre boyunca cep telefonu, bilgisayar, tablet gibi elektronik cihazlarını yanlarında bulundurulabildikleri, bununla birlikte Bekleme Salonunda internet erişimi sağlayıcısı bulunmadığından internete erişim imkânı olmadığı, ayrıca sabit telefon hatları bulunmadığından yolcuların telefonla görüşme taleplerinin Bekleme Salonunda görevli personel tarafından yerine getirilmeye çalışıldığı, yolcuların Bekleme Salonunda vakit geçirebilmeleri için uluslararası kanal yayınına açık olan televizyonlara ihtiyaç duyulduğu Alan İdaresi tarafından belirtilmiştir.

30. İncelenen kayıtlarda; Türkiye'ye kabul edilememe nedeni, geri dönüş süreci ve geri dönene kadar kişilerin Bekleme Salonunda tutulacağına ilişkin bilgilerin ilgili yolcuya kabul edilemeyen yolcu formu ile tebliğ edildiği, yabancıların bu konuda bilgilendirildiğine dair formu imzalamış olduğu görülmüştür. Formların Türkçe, İngilizce, Almanca, Arapça ve Rusça olmak üzere beş dilde olduğu belirtilmiştir.

31. Bekleme Salonu girişinde, koridorunda ve odalarda yabancı yolcuları bilgilendirici broşür ve tanıtıcı ilan panosu bulunmadığı görülmüştür. İdare tarafından yabancı yolcuları bilgilendirici broşür ve tanıtıcı ilan panosu gibi materyaller için herhangi bir çalışma yapılmadığı belirtilmiştir.

32. Bekleme Salonu koridorunda bir adet güvenlik kamerası bulunmaktadır. Yolcuların konakladığı odaların içerisinde kamera bulunmamaktadır. Havalimanı Emniyet Şube Müdürlüğü personeline kamera görüntülerinin 24 saat Kapalı Devre Televizyon Sistemi (CCTV) Odasından takip edilmekte olduğu belirtilmiştir. Yapılan incelemede, Bekleme Salonundaki koridorun 24 saat kayıt altına alındığı, kayıtların sistemde geriye dönük olarak 30 gün süreyle saklandığı, elektrik kesintilerine karşı kesintisiz güç kaynağı bulunduğu tespit edilmiştir. Ayrıca farklı tarihlere ait geçmişe dönük güvenlik kamerası kayıtlarının bir kısmı incelenmiş, işkence ve kötü muameleye dair herhangi bir davranış ve bulguya rastlanmamıştır.

33. Kabul Edilemeyen Yolcu Bekleme Alanında hafta içi mesai saatlerinde, Emniyet Şube Müdürlüğü Kabul Edilemeyen Yolcu ve Sınırdışı İşlemleri Büro Amirliğinde görevli üç personel, hafta sonu mesai saatleri içinde ve tüm hafta geceleri birer personelden, dört grup halinde altı polis memurunun sorumlu olarak görev yaptığı, Bekleme Salonunda yolcu

bulunması halinde YDA İnşaat, Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi Genel Müdürlüğünün güvenlik personelinden 12/36 çalışma sistemine göre birer kişi ve kalan yolcunun cinsiyetine uygun olmak üzere özel güvenlik personelinin görev yaptığı Alan İdaresi tarafından belirtilmiştir.⁸

34. Kabul Edilemeyen Yolcu Bekleme Alanı personelinin 2022 yılı içerisinde Hudut Kapıları Temel Eğitim Kursu müfredatında yer alan eğitimleri aldığı belirtilmiştir. Öte yandan ilgili personelin hassas gruplara mensup bireylerle iletişim ve yaklaşım ile işkence ve kötü muamele yasağı konularında eğitim almadığı öğrenilmiştir.

III. TAVSİYELER

A. Terminal İşletmecisine (YDA İnşaat, Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü) Yönelik Tavsiyeler⁹

35. Özellikle Havalimanının yoğun olduğu dönemlerde Bekleme Salonunun yetersiz kalabileceği göz önünde bulundurulduğunda Kabul Edilemeyen Yolcu Bekleme Alanı bünyesinde yeni Bekleme Salonlarının oluşturulması,

36. Bekleme Salonunda yolcular için ayrılan odalarda bebek alt değiştirme ve bebek emzirme alanlarının oluşturulması; çocuklar ve bebekler için oyuncak temini ile bekleme salonunda belirli bir bölümün oyun alanı olarak tahsis edilmesi,¹⁰

⁸ Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığına bağlı Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan Terminal İşletmeciliği Uygulama Esasları Talimatı'nın 25'inci maddesi: "(1)Sınır dışı edilen yolcular ve kabul edilemez yolcularla ilgili işlemler Havalimanı Emniyet Şube Müdürlüğü tarafından yapılır. Yolcular havayolu şirketleri ya da anlaşmalı oldukları yer hizmet kuruluşları tarafından takip edilir. Terminal işletmecisi, bu tür yolcular için gerekli malzemeler (yatak, battaniye vb.) ile donatılmış ıslak hacmi olan yeterli mekân temin eder. (2) Söz konusu yolcuların belirlenen mekânlarda beklemeleri sırasında yeme-içme ihtiyaçları ilgili havayolu ve/veya terminal işletmecisi tarafından aralarındaki anlaşmaya bağlı olarak, haberleşme ihtiyacı ise terminal işletmecisi tarafından karşılanır. Terminalde bekleme süresi boyunca bu yolculara terminal güvenlik görevlileri refakat eder."

⁹ Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan Havalimanları Yer Hizmet Türleri ve Detayları Talimatı'nın 6'ncı maddesinde "a) Temsil, b) Yolcu hizmetleri, c) Yük kontrolü ve haberleşme, ç) Ramp, d) Kargo ve posta, e) Uçak hat bakım, f) Uçuş operasyon, g) Ulaşım, ğ) İkram servis, h) Gözetim ve yönetim, ı) Uçak özel güvenlik hizmet ve denetimi" şeklinde havalimanı yer hizmet türleri belirtilmiştir. Belirlenen hizmet türlerinin detaylarına ilişkin "Hizmet Detayları" başlıklı Ek-1 belgesinin "Yolcu Hizmetleri" başlıklı 2'nci maddesi uyarınca: "... (6) Kabul edilemez yolcular (INADs), ... Şayet varsa, özel ekipman, özel tesis ve özel eğitilmiş personel ile yukarıda belirtilenlere yardımcı olmak için, taşıyıcı tarafından istendiğinde sağlamak veya düzenlemek" yer hizmetlerini yürüten kuruluşların görev alanı kapsamına alınmıştır.

¹⁰ AIÖK'nin "İyi tasarlanmış bir çocuk gözaltı merkezinde, özgürlüğünden mahrum edilen gençler için olumlu ve kişiye özel gözaltı şartları sağlanır. Çocukların uyuma ve yaşama bölümleri yeterli büyüklükte, iyi aydınlatılmış ve havalandırılmış olmanın yanı sıra, yeterli mobilyaya sahip, iyi dekore edilmiş ve yeterli görsel uyaranlara sahip olmalıdır. Aksi yönde ciddi güvenlik nedenleri yoksa çocukların makul sayıda kişisel eşyayı yanlarında

37. Yatak, battaniye ve nevresim takımlarının temizliklerinin periyodik olarak yapılması ve hijyenik hale getirilmesi, ¹¹

38. Uzun süreli tutulma durumlarında, yolcuların banyo ihtiyaçlarının karşılanabilmesi amacıyla Bekleme Salonunda sıcak suya erişimi sağlayacak sistemin kurulması ve temiz havlu vb. eşyaların hazır bulundurulması, ¹²

39. Uzun süre kalan yolcuların bulunduğu koşullar değerlendirildiğinde Alanın temiz hava ve gün ışığı imkânlarına sahip başka bir alana taşınmasının değerlendirilmesi¹³ ya da yolcuların açık ve temiz havaya erişebilecekleri bir alana çıkabilmelerinin sağlanması, ¹⁴

40. Bekleme Salonunda yer alan odalar ve odaların içinde bulunan banyolarda engelli bireylerin kullanımına uygun tutunma barı ve acil çağrı butonu gibi düzenlemelerin yapılması, ¹⁵

41. Bekleme Salonunda kalan yolcuların aileleriyle iletişim kurabilmeleri adına ankesörlü telefonların konulması,

42. Bekleme Salonunda kalan yolcuların internete bağlanabilmesi için bağlantı noktaları kurulması veya yabancıların Havalimanı internetine bağlanabilmeleri konusunda

bulundurulmasına izin verilmelidir.” Avrupa İşkencenin ve İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Ceza veya Muamelenin Önlenmesi Komitesi AİÖK Standartları, CPT/Inf (99)12, para. 29.

¹¹ Terminal İşletmeciliği Uygulama Esasları Talimatı'nın 29'uncu maddesi uyarınca; *“Terminal binalarının iç ve dış çevresinin temizliği terminal işletmecileri tarafından yapılır veya sözleşme ile alt yüklenicilere yaptırılır. Sözleşmede belirtilen alt yüklenici faaliyetlerinin tümü terminal işletmecisi tarafından denetlenir ve takip edilir”.*

¹² *“Uzun süreli alıkonulan kişiler gerektiğinde temiz ve düzgün şartlarda doğal ihtiyaçlarını karşılayabilmeli ve uygun yıkanma imkânlarına sahip olmalıdır.”* Avrupa İşkencenin Önlenmesi Komitesi, AİÖK Standartları, Avrupa Konseyi, s. 8.

¹³ Terminal İşletmeciliği Uygulama Esasları Talimatı'nın 25'inci maddesine göre ; *“Sınır dışı edilen yolcular ve kabul edilemez yolcularla ilgili işlemler Havalimanı Emniyet Şube Müdürlüğü tarafından yapılır. Yolcular havayolu şirketleri ya da anlaşmalı oldukları yer hizmet kuruluşları tarafından takip edilir. Terminal işletmecisi, bu tür yolcular için gerekli malzemeler (yatak, battaniye vb.) ile donatılmış ıslak hacmi olan yeterli mekânı temin eder. Söz konusu yolcuların belirlenen mekânlarda beklemeleri sırasında yeme-içme ihtiyaçları ilgili havayolu ve/veya terminal işletmecisi tarafından aralarındaki anlaşmaya bağlı olarak, haberleşme ihtiyacı ise terminal işletmecisi tarafından karşılanır. Terminalde bekleme süresi boyunca bu yolculara terminal güvenlik görevlileri refakat eder.”*

¹⁴ AİÖK'nin tavsiyesine göre *“Polis nezaretinde 24 saat veya daha uzun kalan kişilere, mümkünse her gün açık havada egzersiz yapma imkânı verilmelidir.”* Bekleme Salonunda pencere bulunmadığı, kabul edilemeyen yolcuların hava almak için sadece Bekleme Salonundaki koridora çıkabildikleri ve bu koridorun da doğal ışık almadığı görülmüştür. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatlarında yabancıların özgürlüklerinden yoksun bırakılmasına karar verilmesi durumunda tutulma koşullarının insan onuruna saygı ile uyumlu olmasının sağlanması gerekliliğini vurgulamıştır. Ayrıca AİHM tarafından kabul edilemeyen yolcu bekleme alanlarının doğası gereği geçiş bölgesi olması, kısa süreli kullanılmak üzere tasarlanması, temiz hava veya fiziksel egzersiz için açık alan olmaması, dış dünya ile iletişiminin bulunmaması sebebi ile uzun süreli tutulmalara uygun olmadığı değerlendirmiştir. Mahkeme Riad ve Idiab kararında başvuranların on günden fazla kabul edilemeyen yolcu bekleme alanında tutulmasının onları psikolojik baskı altına aldığını, insan onurunu zedelediğini değerlendirmiş başvuranlara günde sadece üç öğün yemek verilmesinin bu durumu değiştirmedeğini belirtmiş, ayrıca tutulma koşullarının başvuranları kendi istekleri ile ülkeyi terk etmek mecburiyetinde bıraktığını tespit etmiştir. Bu halde başvuranların öngörülemez bir süre ile kabul edilemeyen yolcu bekleme alanında tutulmasını insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele teşkil ettiğine karar vermiştir.

¹⁵ Terminal İşletmeciliği Uygulama Esasları Talimatı'nın 22'nci maddesi uyarınca; *“Terminal işletmecisi, engelli veya hareket kabiliyeti kısıtlı yolcular için SHT-Engelsiz Talimatına uygun şekilde gerekli düzenlemeleri yapar.”*

gerekli bilgilendirmenin yapılması; bu hususlara dair çeşitli dillerde hazırlanacak bilgi formlarının duvarlara asılması,

43. Bekleme Salonunda kalacak yolcuların hakları ve yükümlülükleri konusunda bilgilendirilmesi amacıyla broşür, kitapçık gibi belgelerin hazırlanması ve hazırlanan belgelerin Bekleme Salonu girişine konulacak panolara asılması,
hususları tavsiye edilmektedir.

B. Alan İdaresine Yönelik Tavsiye

44. Kabul Edilemeyen Yolcu Bekleme Alanında görev yapan personelin hizmet içi eğitim müfredatına hassas gruplara mensup bireylerle iletişim ve yaklaşım ile işkence ve kötü muamele yasağına yönelik eğitimler eklenmesi,¹⁶

hususları tavsiye edilmektedir.

¹⁶ Avrupa Cezaevi Kuralları'nın 81'inci maddesinin dördüncü bendi: "Bütün personelin eğitimi, uluslararası ve bölgesel insan hakları belge ve standartlarının, özellikle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin ve Avrupa İşkencenin ve İnsanlık Dışı ya da Onur Kırıcı Muamele veya Cezanın Önlenmesi Sözleşmesinin öğretilmesini ve Avrupa Cezaevi Kurallarının uygulanmasını kapsamalıdır." Ayrıca Bkz. Avrupa İşkencenin ve İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Ceza veya Muamelenin Önlenmesi Komitesi AİÖK Standartları, CPT/Inf(97)10, para. 29.